

Borbás György

Életutak – Találkozások

A Nyíregyháza Sós-tón élő
Krupiczter Antal tárlata
a Magyar Olajipari Múzeumban¹

„Forma és témavilágomat a szülőföldem és magyarságom tudata máig meghatározza, melyet a szülőföld kényszerű elhagyása sem oltott ki bennem.”

Különleges, rendhagyó tárlat részesei vagyunk. Egy alkotóereje teljében járó, ízig-vérig szobrászművész, akinek - túl a századik önálló kiállításán - az eddigi életmű legfontosabb alkotó korszakait áttekintő, felvillantó bemutatkozásához társul a szobrász-festő néhány képe, és elhozta féltett kincseit, a Nagybányai Művésztelep alkotóinak felbecsülhetetlen értékű magángyűjteményét, amelyek közül a reprezentatív katalógus tanúsága szerint több darab szerepelt a *Magyar Nemzeti Galéria* 1996. évi centenáriumi Nagybánya kiállításán.

A kiállítás-meghívón a Zalában jól ismert *Papp Simon* és a Nyíregyháza Sós-tón élő és alkotó *Krupiczter Antal* képe tekint ránk. A jelen kiállítás anyagának alkotója, *Krupiczter Antal* szobrászművész és a zalai, egyben bizonyosan a magyar olajkutatás pápája, *Papp Simon* egyaránt az erdélyi *Kapnikbánya* szülötte.² A Révai Lexikonhoz fordultam. Onnét tudom, hogy két ásvány is, a *kapnicit* – a wavellit és a *kapnikit*, a *Kapnikbányán* előforduló rodonit is őrzi a helység nevét.

Az újabb kori krónikás szerint:

„Kapnikot 1336-ban említik első ízben a dokumentumok, de 1968-ig, városá nyilvánításáig jószereivel semmi változást nem hoztak számára a towarepült évszázadok. [...] [1956-ban], *Kapnik* semmivel sem volt különb, mint a környező falvak bármelyike. Zsindelyfedeles, dranyics házai, szűk utcái voltak. Az új központban a flotáció már létezett, a néptanács székháza pirosban volt, s volt tíz

manzárszobás épület, amelyek azóta már lebontásra kerültek. [...] A fejlődés, a megújulás az utóbbi 15-20 évben következett be, amióta pártunk és államunk élén *Nicolae Ceausescu* elvtárs áll.” (*Bányavidéki F*, 1984. július 21.) A hírhedt vezér nagyhatalmú felesége, a „*Primitív királyné*” is idézi a rosszemlékű időköt. A ma sem megtagadott korabeli megbízatás nyomán *Krupiczter Antal* számára kivételes alkalom kínálkozott a gyönyörű mahagóni törzshöz való hozzájutásra. Aztán a megmaradt csodálatos nemes anyagba a lendületes, zenei ritmusú *Hajdúk tánca* és a *Nap-hold fogatkozás* kompozíciókat álmodta és faragta meg. Távolba került földijéről *Papp Simon*ról, szűkebb hazánk baljós napjairól, múltba vesző éveiről - a tehetség akkori „megbecsüléséről” pedig *Galgóczi Erzsébet Vidra*vas című regényében (1984) olvashattunk.

A nemzetközi hírű tudóst 1948-ban szabotázs vádjával letartóztatták. Ekkor vette kezdetét *Papp Simon* életének az 1960-as évek távlatából, a memoárban elbeszélte tragikus korszaka. *Galgóczi* 1984-ben megjelent regénye, a *MAORT-ügy* regényes ábrázolása abban az időben még némi vihart is kavart maga körül, miután pert akasztottak az író nyakába.³

Találkozás - Kézfogás

A Nagybánya-közeli közös pátria két érce, örültem meg a kínálkozó ötletnek, lehetne akár a két neves szülőtt is.⁴ De mi legyen a teremben látható metszetek, ceruzarajzok alkotójának, *Krizsán János*nak, az ugyancsak *Kapnikbánya* szülöttének, a „*nagybányai fiúnak*” a

szimbóluma, vagy az ugyan egri származású, azonban a nagybányaiak neo-modern szárnyához tartozó Hollósy tanítványnak, a telep legjobb magyar alkotójának tartott Ziffer Sándornak, Krupiczter Antal megvallottan meghatározó kiváló mestere, Vida Géza (Portré, fafaragás) szobrászművész (akinek műtermében tizenhárom évig dolgozott, tanulta szobrászatot⁵) egyik útra bocsátójának, akit Czóbel Béla „hozott” Nagybányára.⁶ Jellegzetes *Önarcképe* mellett a művésztrásról megfestett *Katz Márton arcképe* látható. Talán mégis inkább nemesfém illene hozzájuk, a szülőföld két gazdag arany telére lehetnének, akiknek egyaránt termékeny életművét (aranyfedeztéként) talán az 1759-ből való, szépséges kínai selyem bányászszászoló, a „telér-zászoló” is erősíthette, hitelesíthette. És hát igen, a vendéglátó Zalaegerszeg... A Zalai megyeszékhelyről származó millenniumi kultuszminiszter, *Wlassics Gyula*, aki az 1896-ban induló Nagybányai Művésztelep támogatása fejében kikötötte, hogy a telep munkáiból évente Budapesten rendezzenek kiállítást. Az első aztán 1897 decemberében személyesen nyithatta meg. A fennmaradt meghívó plakát megtervezéséhez pedig *Ferenczy Károly* talán az itt bemutatott mesterművű festőpalettáját és kazettáját – benne az eredeti tubusokkal – használhatta fel.⁷ A Körmöcbányán született Ferenczy Valér már 1896-ban megkezdte tanulmányait a Hollósy-iskolában. A kiállításon édesanyjáról metszett finomművű portréját csodálhatjuk meg.

*Károly és Béni
Valér és Noémi!
Ó kicsoda ritka csoportozat,
mint a Bach család,
vagy eleven Laokon csoport.
Köztük a Béni, a szobrász,
a szelídség szobra volt.*

Weöres Sándor: *Ferenczy Béni emlékére*⁸

Torma János szép rajzainak, vázlatainak pazar sorozata emlékeztet a zalai kötődésű Pöltenberg Ernő akasztásának jelenetét megörökítő *Aradi vértanúk* emlékművét pedig éppen a történelmi Zala vármegyei Alsólendván született Zala György mintázhatta meg. Végül a gyűjtemény még néhány különlegesen szép és értékes darabja Czóbel Béla: *Oláh portréja*, Weith László: *Gerberák* olaj csendélete, a virtuóz fametsző Gy. Szabó Béla: *Mókusa* (lino), Krizsán János: *Aktja* (ceruza) és – az eleven személyes kötődés - a Nagy Oszkár tanítvány *Deák János*nak az alkotóról megfestett karakteres portréja.⁹

Útkeresés – az Óhazában – Európában...

A sikeres pályakezdés¹⁰, az önálló plasztikai nyelv megtalálása után *Krupiczter Antal* 1988-ban merészet gondolt, és ahogy mondja: egzisztenciáját, vagyonát, műtermét, öntőműhelyét hátrahagyva menekült feleségével az anyaországba. *Nyíregyházán* az erdészethél fogadták be. Erős akarata, szívós hite, messze múltból származtatható, visszavezethető génjei nem hagyták cserben.¹¹ Azóta Nagyecseden 1989-ben állították fel az 1956-os *Kopjafát*, a *Harangtorony* emlékműve (Ecsedi-láp emlékműve) pedig 1993-ban készült el. A hét méter magas fa emlékmű a szobrász reprezentatív plasztikái közé tartozik. Itteni tanítványai, követői közül pedig a miskolci születésű Pásztor Márta fiatal festő és fafaragó állítja, sokat köszönhet mesterének, Krupiczter Antal szobrászművésznek.

Aki azonban gyorsan felmérte, hogy a felosztott, szűkös „hazai” piac helyett neki a kínálózó nemzetközi porondon kell helyállni, ahol már korábban sikeresen kipróbálhatta, megmérthette magát: „*A világ több országában is megfordultam már, mint egyéni kiállító művész. Forma és témavilágomat a szülőföldem és magyarságom tudata máig meghatározza, melyet a szülőföld kényszerű elhagyása sem oltott ki bennem.*” Még áttelepülése előtt a *Román Nemzeti Múzeum* négy alkotását fogadta be, több köztéri szobra került felállításra az országban és külföldön. Például már 1981-ban, az Újságíró Szövetség közvetítésével Pekingbe került a *Karakalpakki menyasszony* (fafaragás) című szobra. A hat éve magyarság- és őskutatással is foglalkozó művész visszatérő témája a magyarság lehetséges kínai kötődéseinek megjelenítése. (*Turáni híd*)

Az alkotó szabadkozva állítja, hogy vegyes anyagot hozhatott. Mentségére szolgáljon - vallja, hogy az egyes alkotói ciklusokat összegző kiállításain bemutatott szinte valamennyi műve gazdára talál. Az útkeresés során megfogalmazott ars poéticája szerint a modern szobrászat a formáról, a festészet pedig a színekről szól. Ennek szerez érvényt hagyományos módon megformált – a Pihenő turul és az *Emese* című – műveiben is. A választott anyag – fa (*Suttogó ima*), bronz (*Papp Simon*), márvány (*Párta*), a lágú tufa (*Az írás*) vagy a gyémánt-keményességű jáspis, a kovakő (*Kométa*) – megmunkálásában egyaránt maradéktalanul érvényesül a matéria karaktere, szövete, textúrája és az alkotó szakmai elképzelése, akarata s válik egységesen nyomon követhető Krupiczter egyéni formanyelve.

Életutak kompozíciója az életbe induló alkotóember – a férfi és nő vajúdságát, embert próbáló vívódásait, meghasonlásait, – a csúcra, a Parnasszusra, a hét dombra épült Rómába való feljutását fogalmazta

Krupicz Antal
Ósi üzenet
fa

bronzba. Az egybeöntött kompozíció kivitelezése egyben manapság ritka szakmai technikai bravúrnak is számíthat. Nagyméretű változatát New York-i kiállításán vásárolták meg, azóta egy torontói közös síremlékként hirdeti az alkotó erejét.

A *Nyugatról jöttem* zaklatott, tépett sziluettjével, felszabdalt ritmusával a ma emberét fenyegető civilizációs ártalmakról, alattomosan pusztító mérgekről egy itáliai útja során szerzett élmény nyomán került megmintázásra.

Köztéri szobraiból következzen legalább egy kis felsorolás: Olaszországban *Polasela* központjában és *Milánó*-ban egy galéria előtt, Finnországban *Kajaliban*, Németországban *Izernhornban*, *New Yorkban* a spanyol központban, Kanadában az *Invendesi* bronzmúzeumban, aztán a *Gradiskai* Rubens Központban – de a *Makói* Művésztelepen, a *Debreceni* Tájház Múzeumban állnak modern plasztikái.

Festőként természetesen a legkorábbi kedvelt munkái közül a meghitt *Nagybánya*, a szülőfalu közeli zord hidegéről nevezetes *Békás patak* és a derűs *Tavasza* a *Guttin alatt* című képeivel mutatkozik be. A *Tokajon* pedig a Nagy Kopaszhegy tövében perzselő izzó sárgák készítették a tájélmény megfestésre. Különös hangulatot

idéz a *Petra tiltott zóna* két változatban itt látható bizarr szín- és gigantikus méretű, szeszélyes formavilága. Krupicz Antal szobrai és festményei, valamint gyűjteménye a Nagybányai művésztelep alkotóitól, valóban különleges együttes, megtekintése „vizuális ínycsecknek” való látvány.

Jegyzetek

¹ Elhangzott Krupicz Antal szobrászművész zalaegerszegi kiállításának megnyitóján a Magyar Olajipari Múzeumban 2005. március 8-án.

² „... a dombos-hullámos Zalában 1937 egy ködös novemberi napján a föld mélye megfakadt, és folyékony aranyát ontani kezdte, ez volt Papp Simon életének a legboldogabb napja. Megszületett a magyar olajbányászat, és megteremtőjének méltán őt, a kutatások magyar irányítóját tartották. Ekkor nevezte őt egy geológus professzor a legtöbb sikert elért magyar földbúvárnak... Zalába, az ország egyik legelmaradottabb zugába beköltözött a szociális gondoskodás, a jólét és a kultúra. És az olajbányászattal együtt megszületett egy – életkorban és gondoskodásban törvényszerűen fiatal – szakmai törzsgárda, a későbbi fejlődés aranytartaléka. Mindez Papp Simon értő és melegszívű irányításával történt.” = Galgóczi Erzsébet: *Vidra*. Regény. Szépirodalmi Könyvkiadó. Bp. 2. Kiadás. 1984-85. p. 255.

³ Az egyik mellékszereplőben önmagára ismerő ávos tiszt ugyanis kifogásolta a regényben róla írottakat, a mű további kiadásaiból ezért törölni is kellett néhány sort. Az író szándékai szerint alkotása, ahogy a szaklektori véleményre adott válaszában ő maga megfogalmazta: „nem szociográfia és nem dokumentumregény, hanem - szépirodalmi mű.” (Galgóczi, 1996, 41. o.) Jóllehet az író hosszú éveken át újszólván történetkutatói munkát végzett a regény előkészületeként. „Hidd el - írta 1982 őszén egy levélben - nem vagyok beképzelt, amikor azt állítom, hogy az ötvenes évekről e pillanatban én tudom a legtöbbet Magyarországon, írókat, történészeket, politikusokat beleértve. Az én kezemben olyan „szigorúan titkos iratok” fordultak meg, aminek a létezéséről legfeljebb maga a levéltáros tudott, aki őrizte.” (Galgóczi, 1996, 20. o.) Papp Simon akkortájt még kéziratban lappangó memoárját és naplóját is elolvashatta az író, és azok szövegét a regényben

bőségesen fel is használta. = Gyáni Gábor: Történetírói nézőpont és narratív igazság. Magyar Tudomány

2003/1

⁴ Elemi iskoláim után nagybányai rokonaimhoz kerültem, akik között olyan híres festők is voltak, mint Krizsán János, Weith László. Szegről-végről mesterem, Vida Géza is rokonom volt.

⁵ „Vida Géza műtermének hangulata és művészeti lelkülete, illetve a társaságába járó művészek életfelfogása mély benyomást tettek rám. Megerősítettek azon hitemben, hogy jó úton járok.” – A mester haláláról Adrian Paunescu nemzeti költő a hálás tanítvány műtermét övező mintegy huszonöt műve között írta meg román nyelven versét (1980).

⁶ Ziffer Sándor tanítványai között volt a zsidó Kunovits András, Katz Márton, Káhán Sára, de például a kiváló szobrász, Vida Géza is.

⁷ A Ferenczy család – Ferenczy Károly (1862–1917) a nagybányai művésztelep kiemelkedő, iskolateremtő festőegyénisége és felesége Fialka Olga (1848–1930), valamint gyermekeik: Valér (1885–1954), Béni (1890–1967), Noémi (1890–1957) - munkásságának legjavát a magyar nemzeti képzőművészet kiemelkedő értékei között tartja számon a hazai és a nemzetközi

szakirodalom. A híres művészfamilia állandó kiállítását a szentendrei gyűjtemény őrzi.

⁸ „Édesanyámtól örököltem a soha sehol otthont nem találó vándorsorsot, a soknyelvűséget, a világirodalom és zene iránti érdeklődést és a nép egyszerű embereivel való demokratikus együttérzést. Apámtól örököltem a testalkatot, humort és kritikai érzéket. S nyilván azt is, hogy a művészet a legnagyobb számomra.”

⁹ Deák János nagybányai festőművész képeiből nyílt kiállítás a Tiszaújvárosi Városi Kiállító-teremben. A Derkovits Művelődési Központ és Városi Könyvtár által szervezett kiállítást Krupiczter Antal szobrászművész ajánlotta az érdeklődők figyelmébe.

¹⁰ Tizenhat évig tartó kemény tanulás után döbbsentem rá, hogy a technikai és mérnöki tudás csupán eszköz, melyeket a mai napig használhatok, ha konkrét megrendelésről van szó, de az önálló alkotásaim mindig saját érzélemvilágomat tükrözik, melyek csak lazán kötődnek a jól elsajátított technikai fogásokhoz.

¹¹ Ma Sóstón élek, ahol igyekszem olyan atmoszférát teremteni, mint amilyentől el kellett válnom, amikor áttelepültem.

Krupiczter Antal
Ellenszélben
Mészkö